

UNELE ASPECTE CONCEPTUALE PRIVIND RĂSPUNDEREA JURIDICĂ

Natalia CHEPTEA,
magistru în drept, doctorandă,
Universitatea Liberă Internațională din Moldova

SUMMARY

In this article, the author studies different opinions dealing with the fiscal domain and the juridical administrative liability, which has been the subject of various debates. There has appeared the necessity to elaborate a concept based on theoretical and practical foundations, connected with issues on the study of the administrative legal liability.

Răspunderea juridică este o parte integrantă a răspunderii sociale, care prin specificul său constată că prin încălcarea unei norme de drept, ea impune, practic, suportarea obligatorie a forței coercitive sau constrângerii de stat a cărei utilizare (intervenție) are drept unic temei abaterea de la norma juridică. Această normă juridică exprimă voința unei minorități de oameni bine organizați, pentru a pune stăpânire pe majoritate în vederea apărării intereselor sociale fundamentale, efectuând prin intermediul sistemului juridic un anumit comportament, conform unor anumite reguli adoptate, constatate și consacrate în acest scop. Respectarea ordinii de drept este obligația primordială a tuturor membrilor societății, întrucât, odată stabilită, norma juridică reprezintă interesele generale promovate de lege, care uneori, în temeiul unor motivații individuale, subiectele de drept încalcă aceste reglementări normative, făcând, astfel, posibilă intervenția sancțiunii juridice, adică exercitarea constrângerii de stat.

Instituția răspunderii juridice este cercetată și studiată mai mult sub aspect teoretic, deoarece nici un text din lege nu definește nici una din formele răspunderii juridice. În literatura juridică a fost formulată o serie de opinii în legătură cu conceptul de răspundere juridică, unde sunt expuse mai multe păreri. În ceea ce ne privește, ne raliem opiniei potrivit căreia răspunderea juridică este „acea formă a răspunderii sociale stabilită de stat în urma încălcării normelor de drept printr-un fapt ilicit și care determină suportarea consecințelor corespunzătoare de către cel vinovat, inclusiv prin utilizarea forței de constrângere a statului în

scopul restabilirii ordinii de drept astfel lezate”.¹ Funcțiile răspunderii juridice constau în cultivarea sentimentului de respect pentru disciplina și ordinea socială care este sarcina principală în exercitarea constrângerii de stat, adică poartă un caracter educativ, deoarece respectarea ordinii de drept trebuie să fie asigurată prin metoda convingerii. Iar pe plan secundar aplicarea sancțiunilor juridice are drept scop constrângerea celui vinovat de încălcarea ordinii de drept pentru a se conforma normelor juridice în virtutea obligației de dezdăunare.

Răspunderea juridică, la fel ca și alte noțiuni juridice, pare a fi privită prin mai multe accepțiuni. În primul rând, este vorba de accepțiunea axată pe ideea de drept obiectiv, exprimată în știința dreptului prin intermediul categoriei de instituție juridică, iar în al doilea rând, de accepțiunea axată pe ideea de subiect al raporturilor juridice concrete, exprimată prin intermediul categoriei de situație concretă.

Într-adevăr, după cum este în genere admis, atât în știința dreptului, cât și în filozofie, fenomenul răspunderii sociale apare ca un complex de relații din cadrul raporturilor de natură conflictuală dintre un agent al acțiunii sociale și subsistemele sociale, mai precis - dintre agent și autoritatea acestor subsisteme. Fenomenul răspunderii se manifestă deci numai pe „terenul răului înfăptuit”, el se determină nemijlocit prin încălcarea unei norme sociale.²

Prin intermediul răspunderii se urmărește atât restabilirea ordinii normative, sistându-se pe calea constrângerii acțiunea contrară acestei ordini, cât și concretizarea unei reacții negative a autorităților

sociale (privite la nivel micro-, mezo- sau macrosocial) asupra autorului faptei respective, punându-l pe acesta într-o situație neplăcută, nedorită, astfel încât el să conștientizeze semnificația negativă a faptei sale și necesitatea unei conduite conforme normelor sociale în viitor.³

Stabilirea concretă a răspunderii juridice are la bază nu numai o apreciere socială din partea unui grup de persoane, colectiv etc. Ea se întemeiază pe o constatare oficială făcută, de regulă, de organele de stat, persoane oficiale special împuternicite, lăta de ce răspunderea juridică este strâns legată de activitatea unor organe de stat și a unor persoane oficiale. Aceasta însă nicidecum nu înseamnă că răspunderea juridică e izolată absolut de activitatea celorlalte persoane și subiecte de drept, de alte forme de răspundere socială. Dimpotrivă, răspunderea juridică se află într-o strânsă legătură și independență cu acestea. O asemenea legătură e determinată de diverși factori și, în primul rând, datorită faptului că:

a) sfera de reglementare a multor categorii de norme sociale deseori coincide (de exemplu, furtul ca faptă social-periculoasă inadmisibil nu numai din punctul de vedere al normelor juridice, ci și al celorlalte categorii de norme sociale: morale, obiceiuri, norme religioase etc.);

b) scopul statului de a combate faptele ilicite coincide cu scopul diverselor organizații nestatale.

Răspunderea juridică intervine, prin urmare, ca rezultat al faptei ilicite și derivă din sancțiunea pe care legiuitorul o prevede în conținutul normei juridice. Ea constituie, astfel, un raport juridic de constrângere, născut ca urmare a săvârșirii faptei ilicite.⁴

Actuala perioadă de tranziție a societății moldovenești la economia de piață se caracterizează nu numai prin procese pozitive, dar și negative, acestea fiind declinul producției, pauperizarea unor pături considerabile ale societății, creșterea infracțiunilor latente, eschivarea de la răspundere a unor persoane cu funcții oficiale și a unor cetățeni, ineficiența administrării de stat, evaziunile fiscale etc. În aceste condiții o sarcină social-juridică importantă este asigurarea și apărarea libertății și intereselor protejate de lege ale omului și cetățeanului de atentate ilegale, iar societatea și fiecare cetățean trebuie să fie siguri de faptul că după comiterea unei fapte ilicite urmează măsuri de constrângere din partea statului corespunzătoare acestora.⁵

Odată stabilite și adoptate, normele juridice prevăd anumite condiții ale răspunderii juridice,

obligatorii pentru toate categoriile de subiecte de drept care au săvârșit o abatere de la prevederile legale. Ele constau în:

- conduita sau fapta ilicită;
- rezultatul sau efectul social-juridic produs de acesta;
- legătura de cauzalitate între faptă și rezultat;
- existența autorului încălcării și vinovăția acestuia;
- lipsa unor împrejurări care să excludă caracterul ilicit al faptei sale sau să înlăture răspunderea juridică.⁶

Instituția răspunderii juridice în cadrul diferitelor ramuri ale sistemului de drept este reprezentată sub diverse forme. Pentru aprecierea corectă a acestor forme la definirea naturii juridice care le este proprie este necesară stabilirea unor criterii juste pentru delimitarea lor.

Normele juridice prin care sunt reglementate formele răspunderii, stabilesc și determină trăsăturile definitorii ale acestora, ansamblul condițiilor și procedeele juridice prin intermediul cărora fiecare formă juridică este capabilă să asigure, într-un mod ce este specific, constrângerea de stat față de acele persoane care prin conduita lor ilicită încalcă ordinea de drept.⁷

În prezentarea formelor de manifestare a răspunderii juridice, am ales, ca principiu de clasificare ce interesează problema răspunderii juridice în dreptul fiscal, criteriul particularităților definitorii ale conduitei ilicite din punctul de vedere al normei juridice încălcate, care oferă posibilitatea să distingem forma concretă a răspunderii juridice a subiectelor de drept investite cu drepturi și obligații fiscale.⁸

Atât din punct de vedere teoretic, cât și practic sunt unanim recunoscute următoarele forme ale răspunderii juridice: răspunderea penală; răspunderea civilă; răspunderea materială; răspunderea disciplinară; răspunderea administrativă.

Unele dintre formele răspunderii juridice menționate mai sus au semnificație și pentru executarea bugetului de stat, cum ar fi realizarea veniturilor bugetare și efectuarea cheltuielilor bugetare. Având în vedere că sunt relații de formare, reparare și utilizare a venitului public, modalitățile de manifestare a răspunderii juridice în acest domeniu față de care societatea prezintă interes deosebit, sunt investite cu aspecte specifice, determinate de particularitățile acestor relații social-economice.

Însă forma răspunderii juridice cel mai des întâlnită în materie fiscală este răspunderea administrativă.

Întrucât obiectul cercetării este răspunderea juridică din domeniul veniturilor bugetare prezentate, de regulă, prin impozite și taxe, care formează sistemul de impunere, vom încerca să demonstrăm că această răspundere juridică „îmbracă” pe deplin forma răspunderii administrative. Consider că este necesară o analiză profundă a acestei forme a răspunderii juridice, pentru a stabili clar importanța, caracteristicile și modul în care acționează răspunderea administrativă în dreptul fiscal. În primul rând, prin intermediul răspunderii care intervine direct prin mecanismul constrângerii se urmărește stabilirea ordinii normative, precum și condamnarea, dezaprobarea faptei dereglatoare (ilicite), în scopul corijării atitudinii viitoare a autorului ei, formării spiritului său de responsabilitate. În acest sens, anumite măsuri de constrângere administrativă sunt aplicate anume pentru a preveni săvârșirea unor fapte antisociale ca măsuri de siguranță și protecție a valorilor reglementate de lege. Orice decizie cu caracter sancționar a administrației publice este o măsură și o formă de constrângere administrativă.

Din cele expuse putem defini: constrângerea administrativă va fi ansamblul măsurilor luate de autoritățile administrației publice, în baza legii, cu folosirea puterii de stat și, dacă este cazul, împotriva voinței unor subiecte de drept, pentru a sancționa încălcarea normelor de drept administrativ, a preveni săvârșirea unor fapte antisociale și a apăra drepturile cetățenilor sau, după caz, pentru a asigura executarea actelor judecătorești.⁹ Vom reține că orice formă a răspunderii sociale, implicit a răspunderii juridice, deci și răspunderea administrativă, urmărește realizarea unei funcții autoreglator-sancționatorie pentru sistemul global ori pentru anumite subsisteme ale sale.

Este de menționat că, din punctul de vedere al regimului juridic, măsurile de constrângere pot fi propriu-zis administrative și măsuri ce se aplică într-un regim juridic complex (al dreptului administrativ și altor ramuri de drept). De exemplu, măsurile de constrângere administrativă care intervin în domeniul vamal cad atât sub aplicabilitatea normelor de drept administrativ, cât și a dreptului fiscal, regimul administrativ dispunând de rolul de „regim conducător” sau principal, determinând sub acest aspect elementul caracteristic al regimului vamal. D.D. Șaguna susține în acest sens că pentru determinarea formelor răspunderii în dreptul administrativ, trebuie arătat mai întâi că teza tradițională, după care răspunderea administrativă este una și aceeași cu răspunderea contravențio-

nală, iar celelalte măsuri de constrângere administrativă, altele decât sancțiunile contravenționale, conturează sfera executării silite, își au originea în înțelegerea simplistă a raportului dintre ramurile de drept și formele răspunderii juridice, respectiv, dintre răspunderea juridică și sancțiunea juridică. În realitate, putem vorbi despre trei categorii mari de fapte ilegale administrative: administrative, contravenționale, precum și cauzatoare de prejudicii materiale și morale.¹⁰

Reieșind din cele expuse, putem constata că există trei categorii de regimuri juridice.

Sancțiunile administrativ-disciplinare, de asemenea, sunt dintre cele mai diferite și diverse, întrucât sunt sau pot fi aplicabile autorităților publice, funcționarilor publici, agenților economici, precum și persoanelor fizice.

Sancțiunile administrative pecuniare, de regulă, intervin în domeniul fiscal și sunt caracteristice pentru această ramură de drept. Pentru neplata în termen a sumelor de bani datorate de B.S. și B.L., organele fiscale de stat sunt obligate, în baza legislației fiscale, să calculeze și să încaseze penalități sau majorări de întârziere. Această sancționare este considerată ca abatere administrativ-disciplinară. În ceea ce privește natura juridică a penalităților, în literatura de specialitate este apreciată diferit. Unii savanți susțin că „majorarea este o sancțiune pentru neplata în termen”, dar și o „despăgubire a statului pentru încasarea cu întârziere a drepturilor sale”. Conform unei alte opinii, majorarea de întârziere este atât „sancțiune”, cât și „dobândă”.

În opinia savantului din domeniu, Ioan Gliga, majorarea de întârziere este o sancțiune bănească fiscală, element considerat ca fiind decisiv pentru natura ei juridică.¹¹

D.D. Șaguna consideră că majorările de întârziere sunt sancțiuni de drept financiar, fără însă ca această calificare să le schimbe esența de sancțiuni administrative.

Sancțiunile contravenționale sunt reglementate prin norme generale și norme speciale care se referă la un anumit domeniu, referitoare la fapte contravenționale concrete, cum ar fi reglementările fiscal-financiare. În domeniul fiscal, sancțiunea contravențională cea mai des întâlnită este amenda (art. 236 Cod Fiscal RM), care are trei funcții principale: preventiv-educativă; de sancționare și despăgubire parțială. Această sancțiune contravențională se aplică contribuabililor (persoane fizice și persoane juridice) pentru neexecutarea datorilor convenite bugetului de stat. Prin sancțiunile contravenționale de drept administrativ se urmărește fie

înlăturarea unei stări de pericol, fie protecția unor persoane, a unor colectivități ori a unor bunuri, fie ocrotirea unor interese personale sau obștești ori prevenirea săvârșirii unor fapte antisociale. Amendă are caracter administrativ și se face venit la bugetul de stat.

Pentru a aprecia importanța, caracteristicile și modul în care acționează răspunderea administrativ-disciplinară și contravențională, în dreptul fiscal a apărut necesitatea de cercetare a acestei forme a răspunderii juridice. În Codul Fiscal al RM este prevăzută o serie de reglementări pentru sancționare a faptelor ilegale săvârșite de către persoanele fizice și persoanele juridice care obțin venituri sau dețin bunuri impozabile sau taxabile. În acest sens, sancțiunile aplicate de autoritățile publice în domeniul fiscal sunt de natură juridică administrativă, deoarece:

- a) sunt sancționate cu amendă;
- b) sancțiunile sunt aplicate de organele administrative;
- c) măsurile de constrângere se aplică într-un

regim juridic administrativ;

d) se întocmește procesul-verbal de constatare a contravenției administrative;

e) obiectul sancțiunii administrative tot timpul constă într-o sumă de bani.

Din cele expuse s-a stabilit cu certitudine că prin intermediul răspunderii se urmărește stabilirea ordinii normative, care intervine direct prin mecanismul constrângerii cu aplicarea forței de stat, dacă este cazul, pentru a sancționa încălcarea normelor de drept administrativ, pentru a preveni săvârșirea faptelor ilicite și apărarea drepturilor cetățenilor sau a interesului public. De asemenea, este necesar de menționat că noțiunea de așa-zisa „răspundere fiscală”, cum susțin o parte din savanți, ca nouă formă a răspunderii juridice nu este întemeiată și nici nu poate fi, întrucât nu s-au prezentat argumente științifice convingătoare în acest scop. Deci utilizarea noțiunii de „răspundere fiscală” ca formă a răspunderii juridice e greșită, iar răspunderea administrativă în domeniul fiscal este justă, corectă și bine venită.

NOTE

¹ I. Santai, *Introducere în sistemul dreptului*, Sibiu, 1991. – P. 167.

² A. Iorgănov, *Tratat de drept administrativ*, V-II, București, 1996. – P. 225.

³ *Ibidem*. – P. 226.

⁴ B. Negru, A. Negru, *Teoria generală a dreptului și statului*, Chișinău, 2006. – P. 467.

⁵ Eugenia Cojocari, *Răspunderea juridică civilă în temeiul legislației Republicii Moldova (studiu teoretic, legislativ și comparativ de drept)*, Chișinău, 2003. – P. 45.

⁶ D. D. Șaguna, *Drept financiar și fiscal*, ALL BECK S.A. 2001. – P. 1030.

⁷ D. D. Șaguna, *Drept financiar și fiscal*, vol. II, – P. 308.

⁸ D. D. Șaguna, *op. cit.* – P. 1031.

⁹ A. Iorgănov, *Drept administrativ*, vol. III, București, 1993. – P. 186.

¹⁰ A. Iorgănov, *op. cit.* – P. 1994.

¹¹ I. Gliga, *Drept financiar public*, București, 1992. – P. 94.

BIBLIOGRAFIE

1. I. Santai, *Introducere în sistemul dreptului*, Sibiu, 1991.
2. A. Iorgănov, *Drept administrativ*, vol. III, București, 1993.
3. A. Iorgănov, *Tratat de Drept administrativ*, V-II, București, 1996.
4. B. Negru, A. Negru, *Teoria generală a dreptului și statului*, Chișinău, 2006.
5. Eugenia Cojocari, *Răspunderea juridică civilă în temeiul legislației Republicii Moldova (studiu teoretic, legislativ și comparativ de drept)*, Chișinău, 2003.
6. D. D. Șaguna, *Drept financiar și fiscal*, ALL BECK S.A. București, 2001.
7. D. D. Șaguna, *Drept financiar și fiscal*, vol. II, București, 1996.
8. I. Gliga, *Drept financiar public*, București, 1992.
9. Taul C. Olcescu, Toader Toma, *Tratat de drept financiar și fiscal*. Cantes, Iași, 2000.
10. Simona Iliescu, D. D. Șaguna, D. C. Șova, *Procedura fiscală*. Oscar-PRINT, București, 1996.

Prezentat: 18 mai 2011.

E-mail: cheptea_natalia7@mail.ru